

DA LI JE DOSITEJ OBRADOVIĆ PREVODIO ORIGINALNE EZOPOVE I FEDROVE BASNE I KAKO JE PREVODIO?

Sve rezultate do kojih se u proučavanju izvora Dositejevih basana dosada došlo izložio je u sažetu obliku dr Veselin Čajkanović u studiji „O grčkim i rimskim izvorima Dositejeve zbirke basana“ (Godišnjica Nikole Čupića, knj. XXXIII, str. 91—131, Beograd 1914). On je ispravno zaključio da smo još daleko od definitivnog rješenja toga problema i poslije radova K. Radčenka (Dositej Obradović i jego literaturnaja djeateljnost, Kiev 1897), dra I. Scherzera (O Dositeju Obradoviću. Rad JAZU, knjiga 134, str. 161. i d., Zagreb 1898), Andre Gavrilovića (Dositej Obradović. Izdanje književne zadužbine J. M. Kolarca, Beograd 1900) i dra P. Skoka (Dositej Obradović i J. de La Fontaine. Prilog za proučavanje izvora Dositejevih basana, 12. izvještaj Velike realke u Banjoj Luci za šk. god. 1906/1907, str. 3. i d.).

Istražujući izvore Dositejevih basana, svi su navedeni istraživači išli krivim putem jer su Dositejeve basne, i to samo Ezopove i Fedrove, uspoređivali s Ezopovim i Fedrovim basnama kakve imaju noviji zbornici, tj. zbornici koji su sabrani i izdani poslije izdanja Dositejevih basana. Kad su u Dositejevu Zborniku razlučili što je Ezopovo a što Fedrovo, stvorili su odmah zaključak da je Dositej te basne preveo s njihova originala, i to Ezopove s grčkoga, a Fedrove s latinskog jezika. Ako su pak utvrdili da je što u Dositeja drukčije negoli kod originalnoga Ezopa i Fedra, a jednako ili slično kod La Fontainea, bili su uvjereni da je Dositej sam izvršio u basni tu promjenu prema La Fontaineu. I na kraju, ako se Dositejeva basna u čemu razlikovala od originalne grčke, rimske ili La Fontaineove basne pripisivali su to Dositeju držeći da je on sam prema svom ukusu promijenio Ezopove i Fedrove basne,

Nijedan od spomenutih istraživača nije ni pokušao pretpostaviti da je Dositej mogao i naći već izmijenjene basne pa ih nije trebao niti sam mijenjati niti udešavati prema La Fontaineu. Pogriješili su jer se u svom istraživanju nisu ni osvrnuli na starija izdanja Ezopovih basana, a pogotovu nisu vodili računa o njihovim starim parafrazama i prijevodima. Poznato je, naime, da su originalne basne grčkih i rimskih fabulista bile dugo vremena posve nepoznate. Njih su nadomještale kroz cijeli srednji vijek različite parafraze koje su se u

većoj ili manjoj mjeri razlikovale od originalnih basana. I upravo su te parafraze noviji fabulisti oponašali i po njima sastavljali svoje basne. Razumije se da su ih prema svojim sposobnostima i ukusu kojekako mijenjali. Osim toga, Ezopove su se basne počele dosta rano i prevoditi, i to najprije na latinski jezik. Tako su ih već humanisti prevodili prije nego je bio štampan ijedan zbornik. No ti prijevodi nisu bili uvijek vjerni jer su prevodioci koješta iz originalnih basana izostavljali i koješta im dodavali. Parafraze pak i prijevodi više su se i kasnije čitali negoli sami originali. Osobito to vrijedi za Ezopove i Babrijeve basne jer se na zapadu latinski jezik njegovao više od grčkoga.

Kad je, dakle, riječ o izvorima Dositejevih basana, treba gledati izdanja Ezopovih basana koja su izišla prije Dositejeva Zbornika, zatim parafraze grčkih i rimskih fabulista, pa starije prevodioce i basne fabulista imitatora i prerađivača grčkih i rimskih basana. Jedino se tako može ispravno riješiti problem izvora Dositejevih basana. I tek kad se utvrde pravi i neposredni Dositejevi izvori, može se putem analize tekstova vidjeti i procijeniti kako je prevodio. Naše će izlaganje na usporedbi tekstova pokazati da se najveći dio Dositejevih basana nikako ne može smatrati prijevodom originalnih Ezopovih i Fedrovih basana. Prema našem istraživanju izlazi da su Radčenko i Čajkanović stvorili posve krive zaključke kad su sastavili čak i spisak basana koje je tobože Dositej preveo vjerno, a koje „slobodnije, i eventualno sa izmenama“. Isto su se tako pokazali netočnim i zaključci dra P. Skoka da je Dositej upotrebljavao La Fontainea. Naša analiza pokazat će da je Dositej svoje basne preveo iz novijih zbornika.

Temeljita analiza svake pojedine Dositejeve basne s odgovarajućom Ezopovom i Fedrovom basnom predmet je naše studije¹, a ovdje ćemo upozoriti samo na nekoliko basana. Smatramo da će i to biti dovoljno da dokaže tvrdnje koje smo maločas postavili.

1. *Orao i lisica*² I pored toga što u Dositejevoj basni nema tragova stare grčke religije, ova se njegova basna i u nekim drugim pojedinostima ne slaže s Ezopovom basnom Pl. 1 (H 5) Ἄετος καὶ ἀλώπηξ³. Tako kod Dositeja lisica učini sebi gnijezdo „pri korenu u šupljini istog dreva“, u Ezopovoj se ona nastani u grmlju blizu stabla i tu okoti mlade. Kod Dositeja je orao sletio, uzeo je lisičice i odnio ih u svoje gnijezdo, a kod Ezopa ih je ugrabio i pojeo u zajednici sa svojim orlićima. Dositej kaže da je lisica žalila što je stradala „od prijatelja i komšije svoga“, a Ezop da se ona nije toliko žalostila zbog smrti djece koliko zbog toga što se ne može osvetiti orlu. Lisica kod Dosi-

¹ *Esopska basna u „Basnama“ Dositeja Obradovića*, Kovčević — prilozi i građa o Dositeju i Vuku, knjiga četvrta, Beograd 1961.

² Tekst Dositejevih basana citiram prema petom, državnom izdanju sveukupnih njegovih djela: *Dela Dositeja Obradovića*, Beograd 1911. Basne zaprema ju str. 143—261.

³ *Fabulae Aesopicae Graecae quae Maximo Planudi tribuuntur*. Edidit Io. Michael Heusinger. Isenaci et Lipsiae 1756. Citiram: Pl. Αἰσωπεῖων μύθων συναγωγή ex recognitione Caroli Halmii (Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana), Lipsiae 1901, Citiram: H.

teja orla „proklinje i pravosudnoje nebo na osvetu prizivlje“, a kod Ezopa ga samo proklinje. U Ezopovoj basni orao ugrabii dio žrtve sa živim ugljenom (σὺν ἐμπύροις ἄνθραξιν), a u Dositejevoj „parče s prilepljenim na njemu ugljenom“. Kod Dositeja je „po slučaju“ tada puhao vjetar, a kod Ezopa je tada zapuhao žestok vjetar. U Dositejevoj basni „spadnu dole orlići, polak poprženi“, a u Ezopovoj poprženi (ὀπτηθέντες; u Halmovoj verziji : καταφλεχθέντες). Lisica u Ezopovoj basni pritrči i proždere orliće naočigled orlu, a u Dositejevoj ih je „rado dočekala“ i proždimala. Dositejeva se basna i u pouci razlikuje od Ezopove, ali ipak drugi dio njegova naravoučenija sadržava misao epimitija Ezopove basne.

Navedene razlike nije stvorio sam Dositej već ih je u toj basni našao. Neke ima Kamerarijeva⁴ basna 1. Aquila et vulpes, koja počinje kao i Dositejeva : Iniit quodam tempore societatem aquila cum vulpe, quae ut usu familiaritatis confirmaretur, etiam nidos illis vicinos habere visum. Tako i Dositejeva : „Orao i lisica učinili su među sobom društvo, i što bi to bilo vsegdašnje i postojano, dogovorili su se i soglasili da živu u komšiluku. „I Ezopova basna izražava istu misao, ali malo drukčije. I u Kamerarijevoj basni orao „arrepτος catulos necessariae vulpis in suum nidum deportat“.

U Ezopovoj basni ne vidimo kada se lisica vratila, a Dositej kaže da je to bilo „malo po tom“. Upravo tako govori i Kamerarijeva basna : Reversa paulo post. Kao Dositej kaže i Kamerarijeva basna da je lisici bilo najviše žao što strada od prijatelja i komšije : tum hoc illam excruciat, et ita despectam se ab aquila, dakle, od prijatelja i komšije. Lisica i kod Kamerarija orla proklinje i prizivlje nebo na osvetu : maledictis et conviciis Deos in tam indigni facinoris ultionem advocavit. I kod Kamerarija ugrabio je orao komad mesa s priljepljenim ugljenom : . . . dum rapit, adhaesit de favilla et carbonibus aliquid. I nadalje, kod Kamerarija je također „po slučaju“ dunuo vjetar : . . et forte vento exorto, a i orlići su pali „polak poprženi“ : delapsi sunt et pulli aquilae in terram semiusti, dok ih je lisica kao i kod Dositeja : in magna laetitia devoravit.

Da je lisica „pri korenu u šupljini istog drvea“ učinila sebi ležaj i tu okotila mlade, ne govori ni Kamerarijeva verzija. No ni to nije Dositej sam izmislio jer već i Babrijeva⁵ basna 186. kaže da je lisica imala gnijezdo ὑπὸ τῇ ρίζᾳ. Isto govori i Faernova⁶ basna 60. Vulpes et aquila, u kojoj je lisica smjestila svoje gnijezdo : in concavo eius (tj. arboris) caudice, dakle kao i kod Dositeja „u šupljini drvea“.

Dositej ima još jedan detalj koji ne nalazimo ni u Ezopovoj ni u Kamerarijevoj basni. On, naime, pričajući što je bilo kad se lisica

⁴ *Fabulae Aesopi*, opera et studi Ioach. Camerarii olim editae. . . , Francoforti ad Moenum 1702. Citiram: Kamerarije.

⁵ Babrijeve basne citiram prema izdanju: *Babrii fabulae Aesopeae*, prolegomenis et indicibus instruxit Otto Crusius, Lipsiae 1897.

⁶ Faernove basne citiram prema izdanju: *Phaedri fabularum Aesopiarum libri V cum appendice duplici. Accedunt et Aviani et Faerni fabulae*. Accurate edidit ictibusque metricis instruxit C. H. Weise, Lipsiae 1829.

vratila i opazila orla gdje joj proždire mlade, dodaje : „Kako je lisici bilo na to ozdo gledajući, svak sebi lasno predstaviti može“. Zanimljivo je da upravo tako govori Faernova basna : *Quantum doloris atque luctus ceperit / Reputare quivis de suo sensu potest*. I kod Faerna, kao i kod Dositeja i Kamerarija, lisica je radosno jela orliće : *Duplici voravit laeta vulpes gaudio*.

5. *Lav i magarac*. Iako Ezopova basna Nev⁷. 230 (H. 259) Λέων καὶ ὄνος ima isti natpis kao i Dositejeva, ipak se od nje razlikuje. U Ezopovoj love lav i magarac divlje koze koje su u spilji. Lav se postavio na ulaz, a magarac je ušao u spilju i svojim revanjem nagonio je na nj koze. Fedrova⁸ basna I, 11. *Asinus et leo venantes bliža je Dositejevoj*, ali se Dositejeva i od nje u nekim pojedinostima razlikuje. U čemu se Dositejeva razlikuje od Fedrove, upravo se u tome slaže s Ezopovom. Tako se početak Dositejeve : „Lav i magarac pođu u lov“ slaže s Ezopovom : Λέων καὶ ὄνος . . . ἐξήλθον ἐπὶ θήραν, dok u Fedra stoji drukčije : *Venari asello comite cum vellet leo*.

U Dositeja nema onog detalja Fedrove basne da je lav maskirao magarca zelenim granjem i zapovijedio mu da revanjem plaši zvjerad. Kod Dositeja lav „napadajući (zvjerad) nafata silu“. Tako i kod Ezopa : τοῦ δὲ λέοντος τὰς πλείστας συλλαβόντος, a u Fedra toga nema, već lav umoran od pokolja zove magarca i naređuje mu da ušuti. Kod Dositeja magarac „ponoseći se“ zapita lava : „He, sad mi kaži, što ti se čini od mogega glasa?“ I kod Fedra tako magarac „insolens“ pita lava : *Qualis videtur opera tibi vocis meae?*, dok ga kod Ezopa pita da li se junački ponio i dobro istjerao koze. No uza sve to, odgovor lava kod Ezopa bliži je odgovoru kod Dositeja nego onom u Fedrovoj basni. U Dositejevoj odgovara lav : „i ja sâm, da te ne znam ko si, bi se od tvoje vike uplašio“, a u Ezopovoj isto tako : ἀλλ' ἴσθι, ὅτι κἀγὼ ἄν σε ἐφοβήθην εἰ μὴ ἦδριν σε ὄνον ὄντα, dok mu u Fedrovoj odgovara da bi i on bio pobjegao od straha da nije znao njegovu srčanost i rod : *Insignis (sc. vox), inquit, sic, ut, nisi nossem tuum | Animum genusque, simili fugissem metu*.

U moralnoj pouci podudaraju se i Dositej i Ezop i Fedro. Ne mogu vjerovati da je Dositej sam tako kontaminirao Ezopovu i Fedrovu basnu. Iz svega izloženoga vidi se da nije točna Čajkanovićeve tvrdnja⁹ : „Dositej je nesumnjivo uzeo Fedrovu verziju“.

⁷ *Mythologia Aesopica* in qua Aesopi fabulae Graecolatine CCXCVII, quarum CXXXVI primum prodeunt. Accedunt Gabriae Fabulae etiam auctiores, Anonymi veteris Fabulae, Latino carmine redditae LX ex exsoletis editionibus et codice MS luci redditae. Haec omnia ex Bibliotheca Palatina. Adiciuntur insuper Phaedri, Avieni, Abstemii Fabulae. Opera et studio Isaaci Nicolai Neveleti, Francoforti 1610. Citiram: Nevelet (Nev.). Nevelet ima Ezopove basne podijeljene u dva dijela. U prvom ima 149 basana koje nalazimo i u Planudovu zborniku. Zato navodim po Neveletovu izdanju basne drugoga dijela koje su tada prvi puta stampane.

⁸ *Phaedri Fabularum Aesopiarum libri quinque*, emendavit, adnotavit, supplevit Lucianus Mueller, Lipsiae 1877.

⁹ O. c. str. 110.

12. *Lav i miš*. Dositejeva se basna podosta razlikuje od Ezopove Nev. 221 (H. 256) Λέων καὶ μῦς. U Dositejevoj umoran lav spava u hladu, a mišu padne napamet da pretrči preko njega. Ezopova kaže samo da lav spava, a miš mu pretrči preko usta : τῷ στόματι. Kod Dositeja lav se prene i ščepa miša koji priznaje da je pogriješio i moli lava neka mu oprostí jer ne bi bila lavu slava da utuče miša. „Lav se osmene, i pusti ga bez vreda“. U Ezopovoj basni lav uhvati miša i hoće da ga proždre, a on ga moli neka ga ne pojede govoreći da će mu biti silno zahvalan. Lav se nasmije i pusti ga. U Dositejevoj basni „na nekoliko dana“ uhvati se lav u debelu mrežu i „stane rikati koliko igda može“. Miš ga čuje i pozna „blagodjetelja svoga“. U Ezopovoj se kazuje da se lav poslije kratka vremena spasio uslugom miša. Lav je bio, ne kaže se kada, uhvaćen od nekih lovaca i užetom vezan uz drvo. Miš ga čuje gdje stenje, dođe oglođe uže, oslobodi ga i reče mu da ga je tada ismijavao jer nije očekivao da će mu miš uzvratiti dobročinstvo. No sada neka zna da i kod miševa postoji zahvalnost. Dositejeva se basna i u pouci razlikuje od Ezopove.

Mnogo su bliže Dositejevoj srednjovjekovne parafraze, ali u nekima se govori da su se miševi igrali oko lava, a jedan je pretrčao preko njega. Za lava kažu da je upao u jamu. Druge parafraze govore o jednom mišu, a za lava kažu da je upao u mrežu. Tako npr. u *Fabulae antiquae* 18. Leo et mus prijede miš preko lava: super leonem, a lav se prene i „ščepa miša“: *experrectus leo. . . murem apprehendit*. Da se lav prene, imaju i neke druge parafraze (*experrectus*, *expergefactus*). U nekim parafrazama miš također priznaje (*fatetur*) da je pogriješio. Tako npr. Romulus I, 18 (17): *mus simplex fatetur*. — U Dositeja miš kaže lavu da mu ne bi slava bila da ubije miša, a u parafrazama to lav u sebi misli: *si occideret (sc. murem), crimen esset et non gloria*. I u već spomenutoj parafrazi, *Fabulae antiquae*, lav „na nekoliko dana“ — *post paucos dies* — padne u jamu. Ovu vremensku oznaku imaju i neke druge parafraze, npr. Romulus I, 18 (17); *Vincentii Bellouacensis Romuleae fabulae* 9. i *Romuli Nilantii fabulae* I, 17. — Da je uhvaćeni lav počeo „rikati koliko igda može“, nalazi se u basni Romulus I, 18 (17): *maxima voce rugire coepit*, a tako je i u basni Romuli Nilantii I, 17. Neke parafraze kažu također da miš „pozna blagodjetelja svoga“, npr. *Ex Romulo Nilantii ortae fabulae rhythmicae* I, 17. miš pozna „*suum beneficum*“, — Lav je pustio miša „bez vreda“ u basni Romuli Anglici *exortae fabulae* 17: *dimisit eum illesum*, a tako i u basni talijanskog zbornika¹⁰ 119. *Del leone et il sorze*: *Egli lo lasciò andare senza fargli danno alcuno*. Kao i kod Do-

¹⁰ *Favole di Esopo Frigio, prudente et faceto favolatore*. In Venetia 1656. Citiram: talijanski zbornik. Basne su izišle u djelu: *Vita di Esopo Frigio, prudente et faceto favolatore*, tradotta dal signor Giulio Landi.

siteja spava lav utruđen (defessus) u hladu (sub umbra) i u basni G. Kanonika¹¹ 14. De leone et mure u basanskom zborniku na str. 132. Detalj da miš kazuje lavu da mu ne bi bila slava kad bi ubio miša ima ta basna u verziji koju je preveo naš Reljković¹² I, 37. Lav i miš, pa citirana basna u talijanskom zborniku.

Analiza očito pokazuje da Dositej nipošto nije preveo originalnu Ezopovu grčku basnu iako ima iz nje u naravoučeniju rečenicu: "Εσσι και παρὰ μουσι χάρις. Ova rečenica nalazi se u grčkom originalu u tekstu same basne a ne u epimitiju kao kod Dositeja. Da je Dositej tu basnu preveo iz grčkog originala, bio bi i citiranu rečenicu preveo na njezinu mjestu, a ne bi je prenio u naravoučenije. No da je ipak i to učinio, sigurno bi bio rekao da su to Ezopove riječi, a ne bi ih nazvao „prekrasna poslovice“. Zbog svega toga ne može se nikao prihvatiti mišljenje. V. Čajkanovića koji u o. c. str. 109. kaže da je dovoljno dokazano grčkim citatom u Dositejevu naravoučeniju kako je ova basna prevedena s grčkoga originala. Pripominjem usput da Čajkanović upravo na toj basni pokazuje „ad oculos“ i način Dositejeva prevođenja.

14. *Lavica i lisica*. Dositejeva se basna razlikuje od Ezopove Nev. 219 (H. 240) Λέαινα και ἀλώπηξ. U Ezopovoj basni lisica predbacuje lavici što za čitava života rađa jedno mladunče: ἐπὶ τὸ διὰ παντὸς ἓνα τίκτειν, a u Dositejevoj je „pohuđava“, što „retko i po jedan porod rađa“. U starini se, naime, vjerovalo da lavica rađa jedanput u životu samo jednog lavića (isp. Herodot III, 108). No već je Aristotel (Historia animalium VI, 31) to pobio govoreći da se lavica koti više puta i da izleže više mladunčadi najednom. Dositej stoji po sredini: kod njega lavica rađa više puta, ali rijetko, i to samo po jedno. Dositej sigurno nije sam ispravio Ezopovo mišljenje, već je to morao naći u nekoj novijoj verziji iste basne. Tako u talijanskom zborniku basna 219. Della leonessa et la volpe ruga se lisica lavici što rijetko rađa, i to po jedno: e non faceva se no uno figliuolo per volta. Iz toga jasno izlazi da Dositej tu basnu nije preveo iz originalnog Ezopa. Tome se zaključku ne protivi ni grčki citat u naravoučeniju Dositejeve basne: οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ καλὸν za koji Čajkanović o. c. str. 112. tvrdi da je uzet iz Ezopove basne. No u epimitiju Ezopove basne, a ne u basni, stoji: ὅτι τὸ καλὸν οὐκ ἐν πλῇθει ἄλλ' ἐν ἀρετῇ. Iako te dvije izreke imaju zapravo isto značenje, ipak je oblik različit. Ne mogu vjerovati da je Dositej sam promijenio oblik Ezopova epimitija. Napominjem da rečenicu zove poslovicom, pa je sigurno da ju je ili našao kao poslovicu izvan Ezopovih basana ili ju je našao u epimitiju one novije verzije koju je preveo.

¹¹ *Aesopi Phrygis et aliorum fabulae*, Bassani 1734. Citiram: basanski zbornik. U tom zborniku navode se kao „interpretes atque authores“ ovi: Laurentius Valla, Gulielmus Guidanus (u samom tekstu zbornika zove se Gulielmus Canonicus), Hardrianus Bardlandus, Gulielmus Hermanus, Rimicius i neki drugi. Kad navodim nekoga od njih, bit će to parafraza iz ovoga zbornika.

¹² *Djela M. A. Reljkovića*. Na svijet izdao Martin Seneković, u Vinkovcih 1875.

17. *Kurjak i jagnje* Ezopove verzije Nev. 233. Λύκος καὶ ἀρνὴν; H. 274. Λύκος καὶ ἀρνός i 274. b Λύκος καὶ ἀρνὴν podosta se razlikuju od Dositejeve, a osobito prva Halmova verzija. Dositejevoj je bliža Fedrova I, 1. Lupus et agnus, ali i među njima ima razlika u pojedinostima. Prva je razlika već u samoj situaciji: u Dositeja vuk pije na „izvoru“ a jagnje „daleko niže na potoku“; kod Fedra oba piju na „potoku“ (rivus), vuk poviše, a jagnje daleko niže. Kod Dositeja kaže vuk jagnjetu da mu se „lane u ovo doba rugaše“, a kod Fedra da ga je psovalo prije šest mjeseci. U Fedrovoj basni vuk iznosi i treći prigovor, no toga u Dositeja nema. Zato im je jednak završetak: vuk pograbi i ubije jagnje.

U Dositejevoj basni ima nešto iz druge Ezopove verzije, a toga u Fedra nema. Vuk govori jagnjetu da se od njega ne može s mirom napiti vode: καὶ πίνων αὐτὸν οὐκ ἐῶντα Osim toga kod Dositeja nalazimo i ove riječi: „Vidim da si ti umno i pametno, i da se umeš dobro odgovarati. No zaludu... Skoči na njega i proždre ga“. To ima i Ezopova basna: καὶν σὺ ἀπολογιῶν εὐπορῆς, ἐγὼ οὐ οὐχ ἤττον κατέδομαι, a u Neveletovoj verziji: ἡγὼ σε οὐ κήδομαι. U toj zgodi vuk kod Fedra ne govori ništa.

Navedenom prizoru iz Dositejeve basne mnogo je bliže ono što se govori u Kamerarijevoj basni 174. Lupus et agnus, tj. vuk kazuje jagnjetu: Tu quidem... satis dicaculus es et disertus, ego tamen laute coenare decrevi, atque ita correptum agnum devoravit. Dositejevoj situaciji odgovara ona u talijanskom zborniku 107. Del lupo et dell'agnello: Il lupo bevea da capo un rivo, e vedendo un agnello, che di sotto beveva... Jednako je i u basanskom zborniku str. 123. u Kannonikovo basni 2. De lupo et agno: Lupus ad caput fontis bibens videt agnum procul infra bibentem. Upravo tako nalazimo i u Dositeja: „Kurjak pijaše na jednom izvoru. Jagnje... daleko niže na potoku“.

U Dositejevoj basni vuk predbacuje jagnjetu da mu se rugalo „lane u ovo doba“, a to ima jedna srednjovjekovna parafraza, i to Bernae Romuleae et diversae fabulae 1. Lupus et agnus: Offendisti me, ... nunc est annus.

Dositej se u pouci ne slaže ni s Ezopom ni s Fedrom. Za njega je ova basna „opisanije silna nepravедna i slaba nepovina“. Epimitij iste basne kod Romuli Anglici exortae fabulae 2. također uspoređuje vuka sa silnikom (tyrannus), a jagnje s nevinim (innocens).

Radčenko je mislio da je Dositej napisao svoju basnu pod utjecajem La Fontaineove¹³ I, 10. Le Loup et l'Agneau, ali je njegovo mišljenje pobio već dr Petar Skok, o. c., str. 7.

36. *Pas kasapski i kurjak*. Ezopova basna kod Halma 278. Λύκος καὶ κύων ne može se nikako uzeti u obzir za usporedbu s Dositejevom. Analogna Fedrova basna III, 7. Lupus ad canem toliko se razlikuje od Dositejeve te je posve jasno da je nije preveo s latinskog

¹³ *Oeuvres de J. De La Fontaine*, nouvelle édition par M. Henri Regnier, Paris, Tome I (deuxième tirage) 1921, Tome II 1884, Tome III 1885.

originala. Zato dr Petar Skok, o.c. str. 7—8, dokazuje da je Dositej izradio svoju basnu prema La Fontaineovoj I, 5. Le Loup et le Chien. No i La Fontaineova se basna toliko razlikuje od Dositejeve da se ne može ni pomisliti na bilo kakav njezin utjecaj na Dositeja. Da Dositej nije svoju basnu radio po La Fontaineovoj i da nije preveo Fedrovu, potvrđuju njihove velike međusobne razlike.

Vidjet ćemo da je sve te razlike Dositej našao gotove u basni koju je preveo. Dositej pripovijeda da su se pas i vuk sreli u šumi. To se ne kaže ni u Fedrovoj ni u La Fontaineovoj basni, ali imaju to srednjovjekovne parafraze, i to: Romulus III, 15: ... canis et lupus, cum (dum) convenirent in silva; zatim Vincentii Bellovacensis Romuleae fabulae 21; Romuli vulgaris fabularum liber III, 15; Anonimova basna 54. De lupo et cane kod Neveleta itd. Osobito je srodna Dositejevoj verzija Hadrijana Barlanda 11. De lupo et cane u basanskom zborniku na str. 164—165. I u njoj se, kao i kod Dositeja, susreću u šumi pas i vuk „u prizorju“ — *ante lucem in silva*... U Dositejevoj vuk priželjkuje gospodara pri kojemu bi mu bilo dobro. Tako i u Barlandovoj: quo cum (sc. hero) o utinam commorari et mihi liceat, nullum me animantium esset uspiam fortunatius. I u njoj, kao i u Dositejevoj, opazi vuk oguljeni vrat psa „pri osvitku“ — *Postea vero, quam illuxit, contritum canis collum videns*.

U Dositejevoj basni zove vuk psa: „E, moj brajko...“, a tako ga naziva i u *Fabulae antiquae* 45. Canis et lupus: Unde, frater, ...; Bene, frater ...; Dic, frater ... Tako je i u cit. basni kod Romula.

Iz analize jasno izlazi da nije točno što tvrdi Skok, o. c. str. 8. On, naime, u početku tvrdi da se Dositej „sasvim“ podudara s La Fontaineom. Malo podalje pak priznaje da je u Dositejevoj basni u odnosu na La Fontaineovu situacija „donekle promijenjena“, a na kraju kaže za Dositejevu basnu: „... ona je već mala pripovijetka i približava se svojim tonom La Fontaineu“. Nije nikako točno ni ono što tvrdi Čajkanović, o. c. str. 115. On bez ikakve analize zaključuje da tu basnu Dositej nije uzeo iz grčko-rimskih izvora, i završava: „...on ju je uzeo svakako iz Lafontena“.

79. *Pticolovac i kos*. Ova se basna razlikuje od Ezopove Pl. 46. Ὀρνιθοθήρας καὶ κορυδαλός (H. Ὀρνιθοθήρας καὶ κόρυδος). Ezopova basna govori o ševi, a Dositejeva o kosu. Kod Ezopa pita ševa ptičara što radi. Nakon njegova odgovora ista ševa povjeruje ptičaru, uhvati se u zamku i govori mu da u takvim gradovima neće naći mnogo stanovnika. U Dositejevoj basni pitaju kosovi ptičara što radi. Jedan od njih, i to „ljubopitniji od drugih“ pride da vidi taj grad pa se uhvati u mrežu. Na kraju ptičaru govore „oni drugi kosovi“ da će biti nesretni građani koji dođu živjeti u njegov grad.

Navedene promjene ne potječu od Dositeja. Čajkanović, o. c. str. 121, kaže: „Dositej je u svojoj basni dosta stvari izmenio, premda je inače nesumnjivo preveo Ezopa, mestimice čak od reči do reči. Κόρυδος prevodi Dositej netačno sa „kos“ (m. ševa)“. No to nije tako. Niti je Dositej riječ κόρυδος „netačno preveo“ jer je kosa mjesto ševe

našao u basni koju je preveo. Tako dolazi u istoj basni *kos* mjesto ševe kod humaniste L. Valle 29. De aucupe et merula u basanskom zborniku na str. 75, zatim u talijanskom zborniku 28. D'un uccellatore et un merlo, pa u Reljkovićevoj I, 47. Ptičar i kos i Kristijanovićevoj¹⁴ 44. Ptičar i kos. Dositej se i u pouci razilazi s Ezopovim epimitijem.

Uspoređujući Dositejevu basnu 124. *Lisica, petao, kokoši i psi* s Ezopovom H. 225. Κῶων καὶ ἀλεκτρούων, s punim je pravom Skok, o. c. str. 13, zaključio da u tim dvjema basnama nema ništa zajeničko. Zato je Skok mislio da je Dositej izradio svoju basnu prema La Fontaineovoj II, 15. Le coq et le Renard. No i među njima je tako velika razlika, i prema analizi samoga Skoka, da se ne može ni pomisliti na neki utjecaj La Fontaineove basne. Dositejevoj je posve slična Kamerarijeva 262. Vulpes et gallus gallinaceus. I u ovoj basni, kao i kod Dositeja, gladna lisica opazi pijetla gdje s kokošima sjedi na drvetu. Razlika je u tome što u Dositejevoj oni uzlete na drvo kad opaze lisicu.

U Kamerarijevoj basni pita lisica pijetla zašto je odletio na drvo. Nema razloga da se plaši, nastavlja ona, kad—nuper in conventu omnium animantium pax et concordia firmata est. Kod Dositeja upućuje lisica pijetlu i kokošima uz ostale i ove riječi: „Zar se vi plašite od mene? ... ja vidim da vami još glas nije došao, što se je juče zaključilo na vselenskom saboru sviju životinja! ... Mir, sveopšti mir, ... zaključio se i utvrdio“. Kamerarije u nastavku donosi: et edictum propositum, ne quisquam alterum laedere aut damno afficere ausit, ne vi aut clam in corpus aut res alterius ullus invadat. Sve to ali malo drukčijim riječima govori i Dositej. U obje basne pijetao dobro zna što hoće lisica.

U Kamerarijevoj govori pijetao: Magnum gaudium nuncias. Atque inter haec caput alte extollere et cervicem extendere, quasi aliquid a longinquo specularetur. Posve je slično i u Dositeja: pijetao „čineći se pun radosti vikne: „O slatki vesti, veselih glasova!“ Pruži vrat i poizdigne glavu, kao da nešto iz daleka vidi“. I nadalje, u obje basne pijetao kaže da dolaze psi. Lisica bježi, pijetao je zadržava, a na kraju se ona opravdava da je mir zaista sklopljen, ali možda ta vijest nije još stigla do pasa.

To su sve činjenice koje dokazuju da Dositej nije svoju basnu radio po La Fontaineovoj, a niti je sam što dodavao da „učini basnu humorističnom“, kako to hoće Skok, o. c. str. 13. Zanimljivo je i podudaranje u pouci. Kamerarijev je epimitij: Hoc dicit fabula quod proverbium: Clavum clavo pelli oportere, a u Dositejevoj moralnoj pouci čitamo i ovo: „Evo lepa nauka ko se valja s lukavim vladati: s kincem, što no reč, klinac isterati“.

Našim istraživanjem došao sam do zaključka da se neposredno porijeklo Dositejevih ezopskim basnama ne može tražiti samo kod Ezopa i Fedra, a pogotovu ga ne treba tražiti u basnama zbornika

¹⁴ *Ezopuševe basne*, pohorvačene po Ignacu Kristijanović, kapelskem plebanu, vu Zagrebu 1843.

izdanih iz Dositejevih basana. Utvrdio sam da Dositejevima basnama nisu bili izvor samo Ezop i Fedro jer u njega ima podosta basana kojima je izvor u basnama svih poznatih grčkih i rimskih starih fabulista: Ezopa, Babrija, Fedra i Avijana. U Dositeja ima i basana u kojima ima elemenata iz basana dvaju starih fabulista (Ezopa i Babrija, Ezopa i Fedra, Babrija i Avijana). Ima slučajeva da se u jednoj basni nađu elementi iz dviju verzija jedne basne istoga autora (Ezopa – kontaminacije).

Utvrdjivanje pravih izvora Dositejevih basana otežavaju i mnoge interpolacije koje su unesene u basne starih fabulista u kasnije vrijeme, osobito u srednjem i novom vijeku. Iz svega jasno izlazi da nisu točni ni Radčenkovi ni Čajkanovićeви navodi izvora Dositejevih basana. Nisu točni prije svega zbog toga što su oni tražili izvore Dositejevih basana samo kod Ezopa i Fedra, i to u verzijama Ezopovih basana kakve imaju zbornici izdani poslije Dositeja. Zato ne vrijedi ni Čajkanovićeва tablica na kojoj su označeni izvori Dositejevih basana, i to prema verzijama kod Halma i Furije. Naša je analiza tekstova pokazala da izvore Dositejevima basnama treba tražiti u starijim izdanjima štampanim prije izdanja Dositejevih basana, a to su prije svega Ezopove basne u Planudovu (1756. god.) i Neveletovu (1610. god.) izdanju.

Radčenko i Čajkanović stvorili su krive zaključke kad su sastavili čak i spisak basana koje je tobože Dositej preveo vjerno, a koje „slobodnije, i eventulano sa izmenama“. Ispoređujući tekst Dositejevih s odgovarajućim originalnim basnama, došao sam do zaključka da nijedna Dositejeva basna nije vjerno prevedena, a pogotovu nije „nekoliko basana prevedeno od reči do reči“, kako to tvrdi Čajkanović u Spomenici na str. 69. i u cit. studiji na str. 109. Ima, doduše, nekoliko Dositejevih basana koje su bliske originalu, ali upravo nijedna nije prevedena vjerno, a kamoli da je prevedena od riječi do riječi. Najveći dio Dositejevih basana ne možemo smatrati prijevodom originalnih Ezopovih i Fedrovih basana. Činjenica je da je Dositej iz basana, koje je prevodio, sam koješta izostavljao, ali ipak ne toliko koliko se dosada smatralo. On je u basne koješta unosio i inače ih mijenjao, ali ipak ne toliko koliko se dosada mislilo. No najveći dio onoga što je u Dositeja drukčije nego u originalnim basnama ne potječe od njega samoga. Nije on sam mijenjao originalne basne, već je najveći dio našao gotov u basnama koje je prevodio. Ispoređivanje njegovih s originalnim grčkim i rimskim basnama, zatim s njihovim prijevodima, parafrazama i novijim prerađabama, pokazalo je da je najveći dio tih promjena ušao u basne davno prije Dositeja. Štaviše, mnoge Dositejeve basne daleko su bliže i srodnije raznim parafrazama i prerađenim basnama negoli njihovim originalima. Dositej je promjene našao u novijim zbornicima. Dositej nije ni mogao prevesti sve Ezopove basne s grčkog originala jer u njegovo vrijeme nisu bile sve ni štampane, već su se neke nalazile još u rukopisu. I Schneider i Furija u naslovima svojih zbornika ističu da donose basne koje su „nunc primum editae“. Pouzdano se može reći da Dositej nije s originala prevodio ni Fedrove ni Avijanove basne. Da nije s

originala preveo one basne što ih ima Fedrov Appendix, očito je, kad se zna da je taj Appendix štampan punih dvadeset godina iza Dositejevih basana. No da ni druge Fedrove basne nije prevodio s originala, vidi se i po tome što se sve one koje ima Dositej vrlo mnogo razlikuju od originalnih Fedrovih basana, a te razlike ne potječu od Dositeja.

I Radčenko i Čajkanović i Skok opazili su da se Dositejeve basne razlikuju od Ezopovih i Fedrovih, a na Babrija i Avijana nisu ni pomislili. No kako su išli od pretpostavke da je Dositej prevodio Ezopove basne s grčkog originala, i to ne samo one „vjereno“ prevedene nego i druge, po verzijama što ih imaju u svojim zbornicima Schneider i Furija, a Fedrove s latinskog, nisu mogli razliku između Dositejevih, Ezopovih i Fedrovih basana objasniti drukčije već zaključkom da se Dositej pri prevođenju nije služio samo jednim izvorom. Čajkanović drži da je Dositej prevodeći Ezopa konzultirao Fedra, a prevodeći Fedra Ezopa. Od drugih fabulista, po njihovu mišljenju, Dositej je konzultirao samo La Fontainea. Po tome bi Dositej bio kompilator. No da doista nije kompilirao nalazimo dokaz u njega samoga. Takav način rada tražio bi više litarature, mnogo truda i vremena, a Dositej nije nijedno svoje djelo pisao ni s mnogo truda ni dugo vremena. Stojan Novaković u svojoj raspravi „Dositej Obradović i srpska kultura“ (Spomenica Dositeja Obradovića str. 33) utvrdio je da je Dositej i „glavna svoja dela pisao uza samo štampanje kao što novinari rade“. Tako i Skerlić, odličan poznavalac Dositejeva života i rada, kaže da je Dositejev način rada bio žurnalistički. Da je i Easne radio žurnalistički vidi se po tome što sam govori u Mezimcu gl. I. Tu se opravdava zato što mu u „prvoj basni prvi period ništa ne valja“, i kaže da je tome kriva hitnja kojom je radio. On izričito kaže: „Jedva bi za jedan tabak što preveo i sastavio, pak taki s njim u štampariju! I dok bi se ovaj naštašao, drugi je morao gotov biti: nisam imao vremena ni prekopijati.“ Iz toga se jasno vidi kako je radio Basne. Iako je tada za štampanje jednog arka trebalo više vremena nego danas, ipak je to bilo odviše kratko vrijeme a da bi Dositej ikako drukčije mogao raditi nego prevoditi basne, a sastavljati naravoučenija. Očigledno je da je basne prevodio, a sastavljao naravoučenija. Da je za sastavljanje naravoučenija svakako trebao više vremena nego za prevođenje basana, posve je prirodno kad se ima na umu karakter i opširnost naravoučenija.

Dositej nije prevodio od riječi do riječi, već je ponešto izostavljao, a ponešto dodavao. Ne preostaje drugo nego da vjerujemo samome Dositeju da je basne preveo. On je prema tome samo *prevodilac basana*. Nije prevodio originalne basne ni grčke ni rimske od kojih se njegove bilo u čemu razlikuju nego je prevodio basne novijih fabulista, tj. basne prevodilaca, imitatora i parafrasta starih grčkih i rimskih fabulista: Ezopa i Babrija, Fedra i Avijana. Jedino se tako može shvatiti utvrđena činjenica da kod Dositeja ima basana tih starih fabulista koje su mnogo bliže, a često gotovo posve jednake basnama Faernovima, Kamerarijevima, Rimicijevima i onima u talijanskom zborniku. Budući da smo u analizi utvrdili da se najveći dio

Ezopovih basana i sve Fedrove razlikuju od Dositejevih, a tim razlikama našli smo izvore u drugih fabulista, prevodilaca, imitatora i parafrasta, slijedi jedini zaključak da Dositej nije preveo basne ni iz originalnog Ezopa ni iz originalnog Fedra. On je svoje basne preveo iz novijih zbornika od kojih je bar jedan imao otprilike isti naslov koji je on dao svome zborniku. Sigurno je imao više zbornika koji su bili napisani različitim jezicima. Ta to govori i sam Dositej u naslovu svoga Zbornika. U „Predisloviju o basnah“ govori da su ti različiti jezici bili stari i novi. Ako je to tako a nema razloga da mu ne vjerujemo, onda su među tim zbornicima bili i jedan grčki i jedan latinski. Ako je prevodio s grčkog jezika, preveo je samo one basne koje se s njegovima slažu kao original sa slobodnim prijevodom. Takvih je basana tek vrlo mali dio. Analizom smo utvrdili i to da originalne basne rimskih fabulista nije prevodio. No to ne isključuje mogućnost da je prevodio i s latinskog jezika. Naš zadatak nije bio da istražujemo s kojih je sve jezika Dositej prevodio. Mogao je prevoditi sa svih jezika koje je poznavao. Naš zadatak je bio da utvrdimo da li je prevodio s grčkog i latinskog jezika. Iz naše usporedbe tekstova izašlo je da je proizvoljna Čajkanovićeva tvrdnja (Spomenica Dositeja Obradovića str. 68): „Dositej je svoje basne preveo najvećim delom s grčkog“, a osobito ono što tvrdi u svojoj studiji (O grčkim i rimskim izvorima Dositejeve zbirke basana), Godišnjica Nikole Čupića, knjiga XXXIII, Beograd 1914, str. 105, 107): „Dositej je ezopske basne prevodio nesumnjivo sa grčkog originala... tako je isto, nesumnjivo, upotrebio i latinski original za ono nekoliko basana koje je uzео iz Fedra“.

Ne da se pouzdano dokazati da je Dositej ikoju basnu u svome Zborniku preveo s grčkog originala. To se može samo nagađati. Problem o načinu Dositejeva prevođenja pokušali su riješiti Radčenko i Čajkanović, a za Apstemijeve basne A. Šmaus. Naša je analiza pokazala da ni to nisu mogli ispravno riješiti. To će se moći izvršiti potpuno tek onda kad se utvrde neposredni Dositejevi izvori, tj. kad se nađu svi zbornici iz kojih je on uzimao i prevodio basne. Istina je da je Dositej pri prevođenju štošta izostavljao i štošta dodavao, ali je istina i to da se ne može dokazati da je sve ono što imaju originalne basne, a njegove nemaju, on izostavio, ili da je sve ono što njegove imaju, a nemaju originalne, on sam dodao i da je to radio po nekom planu.

Možemo završiti zaključkom da Dositej nije bio samostalan fabulista ni prerađivač starih basana, kako ga zove Čajkanović u svojoj studiji (str. 131), ali nije bio ni kompilator. On je bio samo prevodilac, dakle ono što sam za sebe kaže, a nemamo opravdana razloga da mu ne vjerujemo.

ZUSAMMENFASSUNG

M. Sironić: HAT DOSITEJ OBRADOVIĆ DIE AUTHENTISCHEN FABELN VON ÄSOP UND PHAEDRUS ÜBERSETZT UND WIE?

Alle Untersuchungsergebnisse, die bisher bei der Quellenerforschung der Fabeln von D. Obradović erzielt werden, sind in der Studie von Veselin Čajkanović „Über die griechischen und römischen Quellen der Fabelnsammlung von D. Obradović“ (= Godišnjica Nikole Čupića, knj. 33, S. 91—131, Beograd 1914) kurz zusammengefaßt worden. V. Čajkanović konstatierte mit Recht, daß wir auch nach den Untersuchungen von K. Radčenko (Dositej Obradović i jeho literaturnaja djelatnost, Kiev 1897), Dr. I. Scherzer (O Dositeju Obradoviću, Rad JAZU, knj. 134, S. 161 u.a., Zagreb 1898), Andre Gavrilović (Dositej Obradović. Izdanje književne zadužbine J. M. Kolarca, Beograd 1900) und von Dr. P. Skok (Dositej Obradović i J. de La Fontaine. Prilog za proučavanje izvora Dositejevih basana, in: 12. izveštaj Velike realke u Banjoj Luci za škol. god. 1906/1907, S. 3 u.a.) — von einer definitiven Lösung dieses Problems noch weit entfernt sind.

Bei ihren Quellenstudien zu den Fabeln von Dositej haben die erwähnten Forscher den falschen Weg gewählt, weil sie die Fabeln von Dositej, und zwar seine Äsop- und Phaedrus-Übersetzungen, mit den Fabeln von Äsop und Phaedrus aus neueren Editionen verglichen haben, d.h. mit Anthologien, die nach dem Erscheinen der Fabeln von Dositej ausgewählt und herausgegeben werden. Nachdem diese Forscher herausgefunden haben, was in der Anthologie von Dositej von Äsop einerseits und von Phaedrus andererseits stammte, stellten sie sofort die These auf, Dositej habe diese Fabeln aus dem Original übersetzt, und zwar die Fabeln von Äsop aus dem Griechischen und die Fabeln von Phaedrus aus dem Lateinischen. Wenn sie wiederum bei der Analyse feststellten, was bei Dositej anders als bei den originalen von Äsop und Phaedrus und was gleich oder ähnlich bei den Fabeln von La Fontaine ist, waren sie davon überzeugt, daß es Dositej selbst war, der diese Änderungen nach La Fontaines vorgenommen hat. Die Tatsache schließlich, daß sich die Fabeln von Dositej in irgendwelcher Weise von den griechischen und römischen Fabeln sowie von den Fabeln von La Fontaines unterscheiden, wäre auf Dositej selbst zurückzuführen, da er die Fabeln von Äsop und Phaedrus nach seinen eigenen Vorstellungen umgearbeitet und geändert habe.

Keiner der angeführten Forscher hat den Versuch gewagt, davon ausgehen, daß Dositej bereits überarbeitete Fabeln vorgefunden haben könnte, so daß er nicht dazu gezwungen war, sie zu überarbeiten oder nach La Fontaine zu modifizieren. Sie irrten sich, denn in ihren Untersuchungen stützten sie sich nicht auf ältere Ausgaben der Fabeln von Äsop und vergaßen überdies, die älteren Paraphrasierungen und Übersetzungen zu berücksichtigen. Es gilt nämlich als bekannt, daß die authentischen Fabeln griechischer und römischer Fabeldichter lange Zeit gänzlich unbekannt waren. Sie wurden über das ganze Mittelalter hinaus durch verschiedene Paraphrasierungen ersetzt, die sich in kleinerem oder größerem Maße von den authentischen Fabeln unterschieden haben. Und gerade diese Paraphrasierungen haben die neueren Fabeldichter nachgeahmt und nach diesem Muster ihre Fabeln konstruiert. Es versteht sich von selbst, daß sie gemäß ihren Fähigkeiten und nach ihrem Geschmack modifizierten. Außerdem, die Fabeln von Äsop hat man recht früh zu übersetzen begonnen, und zwar zuerst ins Lateinische. Und so haben sie bereits die Humanisten übersetzt, bevor die erste Anthologie erschienen ist. Diese Übersetzungen waren allerdings nicht genau, weil die Übersetzer vieles aus den authentischen Fabeln ausgelassen und manches hinzugefügt haben. Die Paraphrasierungen und Übersetzungen hat man auch später mehr denn die Originale selbst gelesen. Dies gilt besonders für die Fabeln von Äsop und Babrius, weil im Westen das Lateinische mehr als das Griechische gepflegt wurde.

Wenn man also über die Quellen von Dositejs Fabeln spricht, muß man diejenigen Ausgaben der Fabeln von Äsop zur Hand nehmen, die vor dem Erscheinen der Anthologie von Dositej erschienen sind, dann die Paraphrasierungen der griechischen und römischen Fabeldichter, ältere Übersetzer und die Fabeln der imitierenden Fabeldichter sowie die Adaptationen griechischer und römischer Fabeln

Nur in dieser Weise läßt sich das Problem der Quellen von Dositejs Fabeln adäquat lösen. Und erst nach der Feststellung der authentischen und direkten Quellen der Fabeln von Dositej kann man aufgrund einer Textanalyse sehen und einschätzen, wie er übersetzte. Unsere Ausführungen werden durch den Textvergleich zeigen, daß der größte Teil der Fabeln von Dositej in keiner Weise als Übersetzung authentischer Fabeln von Äsop und Phaedrus angesehen werden kann. Aus unseren Untersuchungen geht hervor, daß Radčenko und Čajkanović zu ganz falschen Schlüssen gekommen sind, als sie eine Liste von Fabeln zusammenstellten, die Dositej einerseits angeblich genau, andererseits „freier und mit Änderungen“ übersetzte. Als ungenau erwiesen sich ebenfalls die Feststellungen von Dr. Skok, der meinte, Dositej stütze sich auf La Fontaine.

Beim Vergleich des Textes von Dositej mit den entsprechenden authentischen Fabeln bin ich zu der Schlußfolgerung gekommen, daß nicht eine der Fabeln von Dositej als Übersetzung der authentischen Fabeln von Äsop und Phaedrus angesehen werden kann. Dositej hat alle seine Fabeln aus neueren Sprachen übersetzt. Seine Fabeln gleichen viel mehr verschiedenen Paraphrasierungen und modifizierten Fabeln. Dositej übersetzte die Fabeln von neueren Fabeldichtern, d. h. Fabeln der Übersetzer, Nachahmer und Paraphrasierungen alter griechischer und römischer Fabeldichter: Äsop, Babrius, Phaedrus und Avianus. Nur auf diese Weise ist die Tatsache zu erklären, daß bei Dositej Fabeln dieser antiken Fabeldichter vorkommen, die darüber hinaus den Fabeln von Faernus, Camerarius, Rimicius und den Fabeln aus der italienischen Anthologie viel näher stehen und oft sogar mit ihnen identisch sind. Die Untersuchung hat gezeigt, daß Dositej nicht Wort für Wort übersetzte, sondern einiges ausließ und manches hinzufügte.